

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет біології та лісового господарства
Кафедра ботаніки і методики викладання природничих
наук

СИЛАБУС
освітнього компонента
циклу професійної підготовки
МЕТОДИКА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З БІОЛОГІЇ ТА
ПРИРОДОЗНАВСТВА
підготовки магістра

014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
ОПШ Середня освіта. Біологія, природознавство, здоров'я людини

Силабус навчальної дисципліни «Методика позашкільної роботи з біології та природознавства» галузі знань – 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) ОПП Середня освіта. Біологія, природознавство, здоров'я людини денної форми навчання.

Розробник: Коцун Л.О., к.б.н., доцент кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

_____ _____ доц. Коцун Л.О.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

протокол № 1 від 5 вересня 2023 р.

Завідувач кафедри: _____ доц. Зінченко М.О.

I. Опис освітнього компонента

Для студентів денної форми навчання галузі знань – 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) ОПП Середня освіта. Біологія, природознавство, здоров'я людини

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійні програми, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Форма навчання денна	01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) ОПП Середня освіта. Біологія, природознавство, здоров'я людини магістр	Нормативна
		Рік навчання 2
		Семестр 3
		Лекції: 16 год.
		Практичні роботи: 20 год.
		Консультації: 8 год.
Кількість годин/кредитів 120/4		Самостійна робота: 76 год.
		Форма контролю: іспит

II. Інформація про викладача

Викладач: Коцун Лариса Олександрівна

Науковий ступінь: кандидат біологічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Контактна інформація: kocun.larisa@ukr.net; kocun.larisa@vnu.edu.ua

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу. Освітній компонент «Методика позашкільної роботи з біології та природознавства» є дисципліною з циклу професійної підготовки із спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) у 3 семестрі в обсязі 4 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Об'єктом вивчення дисципліни є освітньо-виховний процес з біології та природознавства у закладах позашкільної освіти. Предметом вивчення – методичні підходи до роботи з дітьми у позашкільних закладах освіти.

2. Пререквізити. Викладання освітнього компонента базується на знаннях з «Біології», «Методики викладання біології», «Екології», «Методології та організації наукових досліджень в галузі біології» і спрямовано на посилення професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

3. Мета курсу – забезпечити магістрів необхідним обсягом теоретичних знань, практичних умінь і навичок, які дозволять у майбутній професійній діяльності здійснювати планування, організацію і проведення позашкільної роботи з учнями із біології та природознавства. Завдання – ознайомлення магістрів із структурою, формами та методами роботи позашкільних закладів освіти природничого спрямування, формування теоретичних, планувальних, організаційних знань і умінь для здійснення позашкільної роботи з біології та природознавства.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 5. Здатність планувати, розробляти й реалізовувати різнопланові заходи організації освітнього процесу.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 5. Здатність організувати позакласну та позашкільну роботу з біології та природознавства, проводити екскурсії, здійснювати обробку даних спостережень та володіти сучасними методами моделювання та прогнозування явищ і процесів.

ФК 8. Здатність створювати оптимальне освітнє середовище для учнів різного соціально-культурно-економічного контексту, забезпечувати педагогічний супровід їх соціалізації та свідомого вибору життєвого шляху.

ФК 11. Здатність вести здоровий спосіб життя, впроваджувати здоров'язберігаючі технології у професійну діяльність для формування в учнів свідомого ставлення до власного здоров'я, здійснювати профілактику шкідливих звичок, забезпечувати необхідний рівень охорони праці та індивідуальної безпеки.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 2. Застосовує у професійній діяльності сучасні наукові, освітні технології і методичні підходи для формування фахових компетентностей, визначає напрями модернізації освітнього процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, використовує передовий досвід вчителів біології.

ПРН 11. Вміє планувати та організувати позаурочну, позакласну та позашкільну освітню діяльність із біології, природознавства та основ здоров'я.

5. Структура освітнього компонента

Для студентів денної форми навчання
галузі знань – 01 Освіта / Педагогіка,
спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
ОПП Середня освіта. Біологія, природознавство, здоров'я людини

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Прак.	Конс.	Сам. роб.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1.						
Структура та особливості роботи позашкільних закладів природничого спрямування						
Тема 1. Вступ. Мета і завдання позашкільної освіти. Історія розвитку позашкільної освіти в Україні. Державна політика у сфері позашкільної освіти.	12	2	-	2	8	-
Тема 2.. Особливості організації додаткової природничої освіти учнів та її місце у Новій українській школі. Типи позашкільних закладів освіти природничого напрямку, їх структура, особливості організації.	14	2	-	2	10	4
Тема 3.. Національний та регіональні еколого-натуралістичні центри: напрями та специфіка їх роботи. Творчі об'єднання обдарованих учнів	14	2	4	-	10	4
Тема 4. Мала Академія наук України, її структури, особливості організації та напрями роботи	14	2	2	-	10	4
Разом за змістовим модулем 1	54	8	6	4	38	12
Змістовий модуль 2. Форми та методика реалізації позашкільної освіти учнів природничого спрямування						
Тема 5. Гурткова робота в системі позашкільної освіти природничого напрямку: значення, структура, особливості планування, організації та	18	2	4	2	10	8

методика проведення занять гуртка.						
Тема 6. Методика організації роботи в учнівських лісництвах	14	2	2		10	4
Тема 7. Методика екологічної освіти та виховання у закладах позашкільної освіти..	22	2	8	2	10	12
Тема 8. Методика роботи із обдарованими дітьми	10	2	-	-	8	4
Разом за змістовим модулем 2	66	8	14	4	38	28
Модульна контрольна робота						60
Усього годин	120	16	20	14	82	100

Перелік тем практичних занять
Для студентів денної форми навчання галузі знань 01 Освіта / Педагогіка,
спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), освітньої програми
(спеціалізації) Біологія, природознавство, здоров'я людини

№ з/п	Тема	К-ть годин	Методи контролю	Бали
1	Еколого-натуралістичні центри як осередки позашкільної роботи з біології і природознавства	2	ДС, ІРС	4
2	Діяльність природничої школи учнівської молоді	2	ІРС, РМГ	4
3	Методика організації наукової роботи з біології в МАН	2	ІРС, РМГ	4
4	Освітньо-виховна діяльність керівника гуртків	2	ІРС, РМГ, Т	4
5	Навчальні фенологічні спостереження	2	ІРС, Р	4
6	Організація роботи учнівського лісництва	2	ІРС, РМГ	4
7	Методика організації і проведення екскурсії у природу	2	ІРС, РМГ, К	4
8	Методика організації і проведення екологічної стежки	2	ІРС, РМГ, Р	4
9	Куточок живої природи у закладах позашкільної освіти	2	ІРС, РМГ	4
10	Методика організації дослідницької екологічної діяльності	2	К,Р, ІРС	4
	Разом	20		40

Методи контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Організація та структура роботи відділень позашкільної освіти природничого напрямку в ОТГ.
2. Вивчення досвіду проведення гурткової роботи у ВОЕНЦ, особливості її організації та проведення.
3. Масові природоохоронні заходи ВОЕНЦ, їх планування та проведення.
4. Розробити власну типологію екскурсій з біології.
5. Особливості організації, планування та проведення наукових шкіл для обдарованих дітей.
6. Специфіка роботи з обдарованими дітьми.
7. Особливості організації специфічних форм роботи позашкільних закладів освіти природничого напрямку та загальна методика їх підготовки й проведення.
8. Особливості організації, планування та проведення дитячих наукових товариств.
9. Особливості організації, планування та проведення зльотів шкільних лісництв.
10. Особливості організації, планування та проведення зльотів трудових аграрних об'єднань.

11. Екологічні акції, які проводяться в Україні.
12. Індивідуальні форми роботи з гуртківцями: спостереження та самоспостереження, досліди, догляд за рослинами і тваринами, читання наукової та науково-популярної літератури, підготовка доповідей, рефератів, складання колекцій.
13. Особливості організації, планування та проведення конкурсів «Дотик природи», «Інтел-Еко», тощо.
14. Особливості організації планування та проведення роботи літніх шкіл природничого спрямування.
15. Форми узагальнення результатів різних напрямів діяльності позашкільної освіти учнів та система оцінки їх досягнень.
16. Методика організації куточка живої природи та індивідуальної роботи в ньому гуртківців.
17. Список об'єктів куточка живої природи.
18. Науково-дослідна робота на навчальнодослідній земельній ділянці закладу позашкільної освіти.
19. Реалізація наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку.
20. Реалізація наскрізної лінії «Громадянська відповідальність» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку.
21. Реалізація наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку.
22. Реалізація наскрізної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку.

ІV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Студент має своєчасно виконати і захистити всі практичні роботи. Пропущені практичні роботи повинні бути відпрацьовані і захищені у дні консультацій викладача згідно графіку. Оцінювання відбувається за шкалою підсумкового контролю. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Викладач і студент мають дотримуватись ст. 36 Закону України «Про освіту». Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну науково-педагогічну діяльність.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної й наукової діяльності. Для перевірки завдань на унікальність рекомендовані програмні засоби <https://unicheck.com/uk-ua/free-plagiarism-checker-online>. Списування під час модульного контролю, заліку заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів)

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за іншою формою) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

V. Підсумковий контроль

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), освітньої програми (спеціалізації) Біологія, природознавство, здоров'я людини

Модуль 1. Поточний контроль (max = 40 б.) Виконання практичних робіт і теоретична підготовка до занять										Модуль 2. Підсумковий контроль		Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2							Модульні зрізи		100
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	МЗ 1	МЗ 2	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	18	42	

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може дібрати бали, здавши одну із тем або підготувавши та захистивши власний проєкт на запропоновану тему.

VI. Шкала оцінювання

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Теоретична підготовка оцінюється за такими критеріями:

1-бал – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

2 бали – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

3- бали – відповідь логічна, чітка, структурована; використання тексту лекції та одного підручника.

4 - відповідь логічна, чітка, структурована; глибоке розуміння матеріалу, яке включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників.

Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, своєчасно оформив роботу, зробив висновки. Максимальна оцінка за практичну і теоретичну підготовку на одному занятті – 4 балів. Загалом за всі практичні роботи – 40 балів.

Підсумковий контроль – іспит. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами іспиту.

Питання для контролю

1. Особливості організації додаткової природничої освіти учнів та її місце у Новій українській школі
2. Типи позашкільних закладів освіти природничого напрямку, їх структура, особливості організації.
3. НЕНЦ, ВОЕНЦ, їх організація, специфіка та напрямки роботи
4. Мала Академія наук України, її структури, особливості організації та напрямки роботи
5. Творчі об'єднання обдарованих учнів: очно-заочні біологічні школи
6. Творчі об'єднання обдарованих учнів: наукові товариства природничого напрямку
7. Творчі об'єднання обдарованих учнів: школи фітодизайну, біоетики, лісівника
8. Гурткова робота в системі позашкільної освіти природничого напрямку: значення, структура, особливості планування, організації та методика проведення занять гуртка
9. Методика проведення занять гуртка природничого напрямку
10. Методика організації та проведення з учнями конкурсів природничого напрямку
11. Методика організації та проведення з учнями семінарів природничого напрямку
12. Методика організації та проведення з учнями зльотів природничого напрямку
13. Організація та методика проведення природоохоронних акцій
14. Заклади позашкільної освіти Волинської області
15. Особливості організації планування та проведення роботи літніх шкіл природничого спрямування
16. Форми узагальнення результатів різних напрямів діяльності позашкільної освіти учнів та система оцінки їх досягнень
17. Реалізація наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку
18. Реалізація наскрізної лінії «Громадянська відповідальність» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку
19. Реалізація наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку
20. Реалізація наскрізної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» у різних формах роботи позашкільного закладу природничого напрямку
21. Методика організації екскурсійної діяльності в закладах позашкільної освіти природничого напрямку
22. Мотивація навчально-пізнавальної активності учнів у закладах позашкільної освіти природничого напрямку
23. Система контролю досягнень учнів в процесі гурткової роботи учнів у закладах позашкільної освіти природничого напрямку
24. Правила поведінки дітей під час організації і проведення позашкільної роботи та організація індивідуальної безпеки учнів.

6. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Биковська О. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2008. 470 с.

2. Благосмислов О. С. Позашкільні навчальні заклади у системі техніко-технологічної підготовки молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 51. 2015. С. 22-26.
3. Вербицький В. В. Розвиток позашкільної еколого-натуралістичної освіти в Україні : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / В. В. Вербицький. – К., 2004. – 34 с.
4. Ворона Л. І. Розвиток позашкільної освіти в Україні: огляд наукових джерел. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 73, Т. 1. С. 23-27.
5. Грицай Н. Б. Методика проведення біологічних екскурсій у природу / Н. Б. Грицай. Х. : Основа, 2011. 110 с .
6. Додаткова освіта з біології у сучасній школі / за ред.. В.В.Вербицького. К.: НЕНЦ, 2003. 252 с.
7. Задорожний К. М. Активні форми та методи навчання біології: навч.-метод, посіб. / уклад. К. М. Задорожний. Х. : Основа, 2008. 125 с.
8. Коцун Л.О., Коцун Б.Б. Методика позашкільної роботи з біології та природознавства: методичні рекомендації до практичних робіт для магістрів факультету біології та лісового господарства. Луцьк : Друк ПП Іванюк В.П., 2023 44 с .
9. Мелентьев О.Б. Теорія і методика позашкільної освіти. Умань.: „АЛМП», 2013 182 с.
10. Мороз І.В., Грицай Н.Б. Позакласна робота з біології: Навч. посіб. Тернопіль, Навчальна книга : Богдан, 2008. 272 с.
11. Навчання біології учнів основної школи / Матяш Н.Ю., Коршевнік Т.В., Рибалко Л.М., Козленко О.Г.: методичний посібник. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 208 с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/718427/1/19-07%20%281%29.pdf>
12. Перетятко В.В. Методика викладання біології: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Біологія». Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 98 с.
13. Про стан та перспективи розвитку позашкільної освіти / Рішення колегії МОН України від 27 листопада 2008 року. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9078>
14. Про позашкільну освіту : закон України від 22 червня 2000 р. № 1841-III // Освіта України. – 2000. – 2 серпня (№ 31).

Додаткова

1. Вороненко Т.І. Класифікація навчальних проєктів. Проблеми сучасного підручника. Київ, 2016. № 17. С. 92–107.
2. Грицай Н.Б. Методика позакласної роботи з біології. Дистанційний курс : навч. посіб. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2010. 164 с.
3. Козленко О. Проектно-рольова гра з біології як форма реалізації наскрізної змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність». Біологія і хімія в рідній школі. Київ, 2018. № 2. С. 11–19.
4. Нові педагогічні технології для вчителів біології / уклад. К. М. Задорожний. Х. : Основа, 2009. 112с.\
5. Всеукраїнський науково-педагогічний журнал "Освітній фактор" https://nenc.gov.ua/?page_id=39925
6. Шамрай С. М. Біологічні дослідження. Планування і проведення / С. М. Шамрай, К. М. Задорожний. Х. : Основа, 2011. 112 с.